

The University of Tehran Press

FALSAFEH

Online ISSN: 2716-974X

<https://jop.ut.ac.ir>

The Nature of Belief from Price's Perspective

Fatemeh Arabgoorchooee

Assistant Professor Department of Islamic Studies, Faculty of Law and Theology, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran. Email: Arab@uk.ac.ir

Article Info

Article Type:

Research Article

(177-201)

Article History:

Receive Date:

01 July 2025

Revise Date:

15 November 2025

Accept Date:

24 December 2025

Published online:

09 February 2026

Abstract

The present article examines the nature of belief from the perspective of Henry Habberley Price. Price offers a novel analysis of the concept of belief, considering it as a complex mental state. Using an analytical-descriptive method, this study explores Price's theory on the nature of belief. The findings indicate that Price interprets belief not merely as a cognitive proposition but as a dynamic and interactive process between reason and emotion. He outlines a two-stage process of belief formation—examining a proposition and its *assent*—emphasizing that assent itself consists of both volitional and emotional elements. This approach provides a clearer understanding of the nature of belief. While Price's view is noteworthy for its meticulous effort to analyze the belief process, its integration of reason and emotion in belief formation, its attention to the role of volition in beliefs and the responsibility associated with them, and its attempt to clarify the concept of *knowing*, there remain significant challenges that call for further revision. These include ambiguities in the concept of *assent* as the central element in belief formation, the difficulty of indirect control over belief, the persistence of resistant beliefs, the relationship between belief and knowledge, and insufficient attention to socio-cultural factors.

Keywords:

Price, belief, knowledge, assent, will

Cite this article: Arabgoorchooee, F. (2025-2026). The Nature of Belief from Price's Perspective. *FALSAFEH*, Vol. 23, No. 2, Autumn-Winter 2025-2026, Serial No. 45 (177-201).

DOI: <https://doi.org/10.22059/jop.2025.397754.1006914>

Publisher: The University of Tehran Press.

Introduction

The nature of belief is a complex and multifaceted subject that has been defined in various ways from ancient times to the present, each highlighting different aspects of the concept. In *The Republic* (Book V, p. 283), Plato describes belief (*doxa*) as an intermediate state between ignorance and knowledge, while Aristotle, in *Metaphysics* (Book IV, 1008b), examines it as a mental proposition. In the modern era, Descartes, in *Meditations on First Philosophy*, introduces certainty and mental assurance as the core components of belief that resist doubt and skepticism (Descartes, 2012, *First and Second Meditations*, pp. 29-49).

According to Alston, belief is sometimes used to refer to a specific psychological state in humans and other times to the object of belief—i.e., the proposition that a person accepts as true. From this perspective, believing can be seen as the psychological state of a (religious) person regarding the truth of a given proposition (Mobini, 2010, p. 66). However, some definitions emphasize certain characteristics of belief, identifying it based on those features. For instance, by referring to belief as a dispositional state, they highlight its capacity to influence human thought and behavior (Alston, 1996, p. 4). Others argue that belief is a positive attitude or inclination toward a proposition or state of affairs (Quine & Ullian, 2008, p. 26).

In philosophical perspectives, the role of will and reason in belief formation is often emphasized. Plato, Aquinas, Descartes, and Locke regard belief as a weak and inferior cognitive state compared to knowledge (Pojman, 2008, p. 518). In radical rationalism, Clifford stresses the rational nature of belief, considering valid beliefs to be those firmly grounded in reason and whose truth is accepted by all rational beings (Peterson et al., 2004, pp. 72-73). However, psychological approaches, given the emotional nature they attribute to beliefs, insist on the role of emotions and feelings in belief formation (James, 1915, pp. 9-11). Hume, for instance, in *A Treatise of Human Nature* (Hume, 2007, p. 396), describes belief as a "lively and vivid feeling" and, in response to the question of what it means to believe, states:

"Belief consists either in the addition of certain ideas and impressions or in a feeling. But if belief were merely a combination of ideas and impressions, we could, at will, acquire beliefs simply by adding the idea of existence to our conceptions. However, ideas are governed by imagination, which is not entirely free. Clearly, we cannot have beliefs merely by willing them... Therefore, belief is not merely the possession of ideas. Hence, believing must be a feeling."

In the 20th century, Henry Habberley Price introduced a novel and compelling synthetic analysis of belief, moving beyond traditional frameworks. In *Thinking and Experience* (Price, 1969b, pp. 32-74), Price defines belief as a dynamic and interactive process between reason and emotion. He argues that belief is a mental state involving the apprehension and affirmation of a proposition. For him, belief is neither purely a cognitive proposition nor merely an emotional identity; rather, it encompasses a combination of cognitive-volitional and emotional-affective elements.

Methods

In this article, using a critical-analytical method, we examine the nature of belief from Price's perspective, focusing on the gradual cognitive-emotional process of belief formation and the factors influencing it. We then evaluate and critique Price's view on the matter.

Results

Price considers the formation of beliefs not as a simple mental state but as a gradational process that ranges from mere opinion or viewpoint to the attainment of absolute belief. His meticulous effort to arrive at a precise analysis of the belief process helping the believer gain a better understanding of how their beliefs are formed and how to evaluate and revise them is noteworthy. By distinguishing between "examining a proposition" and "assenting it," he demonstrated that belief is a multi-stage process rather than a mere mental state. According to him, the two cognitive stages of examining and affirming a proposition are among the core components of the belief-forming process, though

emotions, feelings, and human discourse (both spoken and written) also influence this phenomenon. Price distinguishes between two types of belief:

1. Rational Belief (evidence-based and inferential): This type of belief is acquired based on the confirmation of evidence. That is, an individual must choose among different propositions according to certain principles, preferring one over another. In this type of belief, while the believer actively engages in a reasoning-based process, they remain aware of the possibility that the proposition may be incorrect. Belief always involves recognizing the evidence that makes the proposition more probable. For example, when a person, after examining scientific evidence, comes to believe in climate change.
2. Acceptance (non-inferential beliefs): This refers to the automatic affirmation or unquestioning acceptance of a proposition without regard to existing facts. Here, the individual passively accepts a proposition without weighing evidence or considering alternatives, based merely on not rejecting it. This type of belief resembles a feeling formed in the mind, and the individual is unaware of the possibility that the proposition may be false.

Price differentiates belief and knowledge in terms of fallibility/infallibility and direct/indirect awareness. He argues that there are two methods through which one can voluntarily both maintain and generate beliefs:

1. The method of voluntarily maintaining prior beliefs: This involves the deliberate and systematic attention to evidence for or against propositions that one wishes to believe or continue believing.
2. The method of cultivating voluntary beliefs through the psychological technique of directing attention: This entails the deliberate orientation of attention—focusing on the proposition itself rather than the evidence for or against it—leading the individual to a state where they are no longer concerned with evidence at all.

Conclusion

In this article, we have seen that Price outlines four stages in the formation of a belief such as *p*:

1. Contemplating *p* alongside one or more alternative propositions: At this stage, the individual evaluates competing options.
2. Knowing a fact or set of facts (*C*) relevant to *p* and its alternatives: This involves evidence or information that informs the decision-making process.
3. Recognizing that *C* makes *p* more probable than other propositions: Here, the evidence is seen as favoring *p*.
4. Assenting to *p*, which entails:
 - a. Preferring *p* over other propositions.
 - b. Experiencing a certain degree of confidence in *p*.

According to Price, belief differs from knowledge due to its indirect and fallible nature. It encompasses rational belief (grounded in evidence and reasoning) and non-inferential belief (the immediate acceptance of a proposition without reliance on evidence).

Price's careful analysis of the belief-forming process, his integration of reason and emotion, his emphasis on the role of will in belief formation, and his insistence on epistemic responsibility are among the greatest strengths of his account. However, his theory also faces several challenges, including:

- Ambiguity in the concept of assenting.
- The difficulty of exercising indirect control over beliefs.
- The problem of accounting for stubborn or resistant beliefs.
- Insufficient consideration of socio-cultural influences on belief formation.

While Price's approach calls for further critical examination, it nevertheless raises important challenges to traditional theories of belief and opens new avenues for future research in this area.

فلسفه

شاپای الکترونیکی: ۹۷۴X-۲۷۱۶

<https://jop.ut.ac.ir>

چیستی باور از منظر پرایس

فاطمه عرب گورچوئی ✉

استادیار گروه معارف اسلامی، دانشکده حقوق و الهیات، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران. رایانامه: Arab@uk.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

مقاله حاضر به بررسی چیستی باور از دیدگاه هنری هابرت پرایس می‌پردازد. پرایس با ارائه تحلیلی نوین از مفهوم باور، آن را به عنوان یک حالت ذهنی پیچیده مورد بررسی قرار می‌دهد. این مقاله با استفاده از روش تحلیلی-توصیفی، به واکاوی نظریه پرایس درباره چیستی باور می‌پردازد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که پرایس، باور را نه به عنوان یک گزاره صرفاً شناختی، بلکه به عنوان یک فرایند پویا و تعاملی میان عقل و احساس تفسیر می‌کند. شرح فرایند دومرحله‌ای شکل‌گیری باورها، یعنی بررسی گزاره؛ و تأیید آن و تأکید بر تأیید گزاره که خود دارای دو عنصر ارادی و احساسی است، مسیری است که پرایس برای فهم بهتر ماهیت باور از آن استفاده می‌کند. اگرچه دیدگاه پرایس به دلیل تلاش موشکافانه برای رسیدن به تحلیل دقیق فرآیند باور، ترفیق عقل و عواطف در شکل‌گیری باور، دقت در نقش اراده بر باورها و مسئول بودن در قبال آنها، تلاش برای برطرف کردن ابهام در مفهوم «دانستن»، قابل توجه است، اما وجود ابهام در مفهوم تأیید به عنوان محوری‌ترین مفهوم در درک شکل‌گیری باور، چالش کنترل غیرمستقیم باور، چالش باورهای مقاوم در برابر تغییر و رابطه باور و معرفت، کم‌توجهی به عوامل اجتماعی- فرهنگی این دیدگاه را نیازمند بازنگری جدی‌تر می‌کند.

نوع مقاله:

علمی - پژوهشی

(۱۷۷-۲۰۱)

تاریخ دریافت:

۱۰ تیر ۱۴۰۴

تاریخ بازنگری:

۲۴ آبان ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:

۰۳ دی ۱۴۰۴

تاریخ انتشار:

۲۰ بهمن ۱۴۰۴

پرایس، باور، معرفت، تأیید، اراده

واژه‌های کلیدی:

استناد: عرب گورچوئی، فاطمه (۱۴۰۴). چیستی باور از منظر پرایس. فلسفه، سال ۲۳، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۴۰۴، پیاپی ۴۵ (۱۷۷-۲۰۱).

DOI: <https://doi.org/10.22059/jop.2025.397754.1006914>

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

۱. مقدمه

«من باور دارم که خدا وجود دارد.» «من باور دارم که آسمان آبی است.» «من باور دارم که راستگویی خوب است.» ما در طول زندگی خود به مجموعه وسیعی از این نوع باورها معتقدیم که گاه سرنوشت ما را به گونه‌ای شگفت‌انگیز در مسیر پیشرفت و خوشبختی یا عقب‌ماندگی و بدبختی تغییر می‌دهند. به همین دلیل باورها به‌عنوان پایه‌ای‌ترین مؤلفه‌های شناختی انسان، نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌دهی به ادراک، رفتار و جهت‌گیری‌های عملی ایفا می‌کنند. ماهیت باور موضوعی پیچیده و چندوجهی است که از دوران باستان تاکنون، تعاریف متعددی از آن ارائه شده است که هر یک جنبه‌های مختلفی از این مفهوم را برجسته کرده‌اند. افلاطون در «جمهوری» (افلاطون، ۱۳۵۳، کتاب ۷: ۲۸۳) باور یا پندار را به عنوان حالتی میان جهل و معرفت توصیف می‌کند؛ در حالی که ارسطو در «متافیزیک» (ارسطو، ۱۴۰۲، کتاب IV: ۱۰۰۸b) آن را به عنوان یک قضیه ذهنی مورد بررسی قرار می‌دهد. در دوران مدرن، دکارت در «تأملات در فلسفه اولی» هنگامی که در جستجوی حقیقت است، یقین و اطمینان ذهنی را به عنوان مولفه اصلی باور مقاوم در مقابل شک و تردید معرفی می‌کند (دکارت، ۱۳۹۱: تأمل اول و دوم، ۲۹-۴۹).

به عقیده آلستون گاه باور در مورد حالت روانی خاص موجود در انسان به کار گرفته می‌شود و گاه بر متعلق باور، یعنی گزاره‌ای که شخص، آن را باور کرده است. از این منظر گاه باور داشتن، همان حالت روانی شخص (دین‌دار) نسبت به صادق بودن گزاره موردنظر است. (مینی، ۱۳۸۹: ۶۶) گاهی با تأکید بر ویژگی‌های خاص باور، آن را بر اساس همان ویژگی‌ها تعریف می‌کنند. برای مثال، با اشاره به حالت استعدادی باور، بر توانایی آن در تأثیرگذاری بر اندیشه و رفتار انسان تأکید می‌شود. (Alston, 1996:4) به عقیده برخی دیگر باور، یک نگرش و گرایشی مثبت نسبت به یک گزاره یا وضعیت امور است. (کواین و یولیان، ۱۳۸۷: ۲۶) به طور مثال اگر کسی گزاره «این دیوار سفید است» را به صورت سؤالی مطرح کند، در صورت وجود باور به آن، شخص تمایل دارد که پاسخ مثبت دهد. باور داشتن در واقع دربردارنده نوعی اعتماد نسبت به وجود نسبت بین موضوع و محمول یک گزاره است. باور داشتن معادل چیزی است که پذیرفته می‌شود، درست تلقی می‌شود یا به عنوان عقیده تلقی می‌شود.

در دیدگاه‌های فلسفی، غالباً بر نقش اراده و عقل بر شکل‌گیری باورها تأکید می‌شود. افلاطون، آکوئیناس، دکارت و لاک باور را به عنوان حالت شناختاری ضعیف و نازل از معرفت در نظر می‌گیرند. (پوین، ۱۳۸۷: ۵۱۸) در عقل‌گرایی حداکثری کلیفورد بر ماهیت عقلانی باور تأکید می‌شود و باورهای معتبر را باورهای عقلی متقنی می‌داند که صدقشان توسط همه عقلاً پذیرفته شده باشد. (پترسون و دیگران، ۱۳۸۳: ۷۲-۷۳) اما در دیدگاه‌های روان‌شناختی، به جهت ماهیت

احساسی که برای باورها قائل است، بر نقش عواطف و احساسات در ایجاد باورها اصرار می‌ورزند. (James, 1915: 9-11) مانند هیوم که در «رساله درباره طبیعت انسان» (Hume, 2007: 396) آن را به عنوان یک احساس زنده و نیرومند توصیف می‌کند و در پاسخ به سؤال چیستی باور داشتن می‌گوید:

باور یا واجد شدن معانی و تصورات است و یا یک احساس است. اما اگر باور ترکیب معانی و تصورات بود می‌توانستیم به دلخواه خود به محض افزودن تصور وجود به تصوراتمان، باوری را کسب کنیم. اما تصورات تحت مهار تخیلی هستند که آزادتر از آن چیزی نیست. ولی واضح است که ما نمی‌توانیم به صرف اراده کردن باورهایمان، آن‌ها را داشته باشیم... بنابراین باور داشتن تنها واجد بودن تصورات نیست. لذا باور داشتن باید یک احساس باشد.

در قرن بیستم، هنری هابرت پرایس با ارائه تحلیلی ترکیبی نوین و جذاب از مفهوم باور، این مفهوم را از چارچوب‌های سنتی فراتر برد. پرایس در کتاب «تفکر و تجربه» (Price, 1969b: 32-74) باور را به عنوان یک فرایند پویا و تعاملی میان عقل و احساس تعریف می‌کند. او بر این باور است باور یک حالت ذهنی است که شامل درک و تأیید یک گزاره است. باور از نظر وی نه صرفاً یک گزاره شناختی است، نه هویتی احساسی؛ بلکه شامل ترکیبی از عناصر شناختی-ارادی و احساسی - عاطفی است. در این مقاله، با استفاده از روش تحلیلی انتقادی، به بررسی چیستی باور از دیدگاه پرایس با توجه به فرایند تدریجی شناختی - احساسی شکل‌گیری باور و عوامل مؤثر بر آن می‌پردازیم. و سپس دیدگاه پرایس در این رابطه را به بوته ارزیابی و نقد می‌گذاریم.

۲. چیستی باور از نظر پرایس

در نیمه اول قرن بیستم، مساله باور، از مولفه‌های اصلی تحلیل مشهور معرفت، مورد بی توجهی قرار گرفت. در این زمان تنها تفسیرهای مطرح از باور در پرتو فعلیت‌گرایی هیومی صورت می‌گرفت. (Hume, 2007: 396) به ویژه با مطرح شدن اشکالات گتیه بیشتر تمرکز بر صدق و توجیه قرار گرفت. (Gettier, 1963: 121-123) اما پرایس با تأثیرپذیری از اندیشه‌های کوک ویلسون، (Cook Wilson, 1926: 98-110) محور برخی از آثار فلسفی خود را شناخت باور و مؤلفه‌های سازنده آن قرار داد. در مباحث منطق معاصر، قضیه/گزاره^۱ دارای دو بعد متمایز است: (Braithwaite, 1933: 129)

الف) جنبه عینی و بیرونی

این جنبه به صدق یا کذب گزاره در رابطه با واقعیت اشاره دارد که می‌توان به طور معنادار صادق

1. proposition

یا کاذب بودن را به آن نسبت داد. مثال: گزاره «برف سفید است» اگر با واقعیت مطابقت داشته باشد، صادق است.

ب) جنبه ذهنی و درونی

این جنبه به موضع‌گیری شناختی و ذهنی افراد نسبت به گزاره می‌پردازد. یعنی هر چیزی که باور، عدم باور، تردید یا فرض شود. مثال: یک فرد ممکن است گزاره «خدا وجود دارد» را باور کند، دیگری در آن تردید کند.

مطالعه در آثار پرایس نشان‌دهنده این است که او بیشتر به جنبه ذهنی گزاره‌های مورد باور توجه دارد تا جنبه عینی آن. یعنی از پیوندی که گزاره با درون و نفس فاعل شناسا دارد، باور محقق می‌شود. از تحلیل وی درباره‌ی شناخت می‌توان استنباط کرد که: (Price, 1969b: 32-74)

۱. باور از نظر پرایس، به معنای نگرش درونی و ذهنی خطاپذیر و غیرمستقیمی است که با معرفت در تضاد است.

۲. باور لزوماً امری زبانی یا آگاهانه نیست، بلکه بسیاری از باورها در انتظارات عملی یا الگوهای رفتاری تجلی می‌یابند.

۳. باورها اغلب از تشخیص الگوها در تجربه ناشی می‌شوند. مانند این که پس از تشخیص ویژگی‌های یک حیوان، به این باور برسیم که این حیوان، گربه است.

۴. حیوانات نیز باورهایی (عملی) دارند که در رفتارهای انطباقی (مثل انتظار غذا) نشان داده می‌شود، بدون نیاز به بازنمایی ذهنی پیچیده. (Price, 1935: 230)

پرایس درباره نحوه موجودیت گزاره‌ها؛ این که موجوداتی واقعی وجودی مستقل از ذهن دارند یا در جهانی دیگر و جدای از جهان واقعی، وجود دارند، اظهار نظر نمی‌کند. اما در شکل‌گیری باور، به دو عنصر مهم اشاره می‌کند: بررسی و فکر کردن به یک گزاره^۱، و تأیید آن گزاره^۲. (Price, 1935: 232-234)

۳. فرایند شکل‌گیری باور

۳.۱. مرحله درک و بررسی گزاره

عبارت «the entertaining of a proposition» به معنای فهمیدن معنای یک گزاره، بدون باور یا رد آن است. این فرایند تنها شامل درک محتوای گزاره می‌شود. (Price, 1935: 232) برای مثال، اگر شخصی به شما بگوید «فردا هوای کرمان آفتابی است» یا «آزمون دکتری در اسفندماه

1. the entertaining of a proposition

2. the assenting to or adopting of that proposition

برگزار می‌شود»، شما می‌توانید معنای این جملات را درک کنید، حتی اگر از صدق یا کذب آنها آگاه نباشید. این عمل، «در نظر گرفتن گزاره» نامیده می‌شود. در این حالت، فرد تنها به درک معنای جمله می‌پردازد، بدون آنکه موضعی نسبت به آن اتخاذ کند.

با این حال، پس از در نظر گرفتن گزاره و فهم معنای آن، ممکن است فرد موضعی نسبت به آن بگیرد. این مواضع می‌تواند شامل باور کردن، رد کردن، تردید کردن یا برانگیخته شدن احساساتی همچون امید، ترس و موارد مشابه باشد. برای مثال، شخص ممکن است به گزاره «فردا هوای کرمان آفتابی است» باور داشته باشد؛ مثلاً در صورتی که پیش‌بینی هواشناسی را مشاهده کرده باشد. اگر فرد گمان کند که پیش‌بینی نادرست است، ممکن است آن را رد کند یا نسبت به آن تردید نماید. همچنین، ممکن است امیدوار باشد که هوا آفتابی باشد یا از احتمال بارندگی بترسد.

۲.۳. تأیید گزاره

به باور پرایس، دومین عنصر شکل‌گیری باور، یعنی «عنصر تأیید یا پذیرش»، در پیوند با طرح مواضع احتمالی مختلف معنا می‌یابد. او برای تبیین این عنصر پیشنهاد می‌کند که باید به عقب بازگشت و فرایندی را که پیش از تثبیت یک باور رخ می‌دهد، واکاوی کرد. پرایس در تحلیل خود بر این امر تأکید دارد که فرایند تأیید یا پذیرش یک باور، عموماً پس از بررسی چند گزاره احتمالی و متعارض صورت می‌پذیرد. این فرایند، شامل ارزیابی شواهد و در نهایت گزینش گزاره‌ای است که بیشترین هماهنگی را با واقعیت دارد. برای درک دقیق‌تر دیدگاه پرایس، فرض کنید در جستجوی کلید خانه خود چند گزاره احتمالی را مطرح می‌کنید:

"کلید روی میز آشپزخانه است."

"کلید در کیفم است."

"کلید در ماشین است."

در این مرحله، شما هنوز به هیچ‌یک از این گزاره‌ها باور ندارید و صرفاً آنها را به عنوان فرضیه‌هایی محتمل مدنظر قرار می‌دهید. اما به محض آنکه به آشپزخانه می‌روید و کلید را روی میز مشاهده می‌کنید، بلافاصله گزاره «کلید روی میز آشپزخانه است» را تأیید کرده و سایر گزاره‌ها را رد می‌کنید. این فرایند به‌وضوح نشان می‌دهد که چگونه وجود شواهد عینی (رویت کلید روی میز) می‌تواند مایه تأیید یک گزاره و ابطال گزاره‌های رقیب شود.

۲.۳.۱. عناصر تأیید

از نظر پرایس فرایند تأیید یا پذیرش یک باور، پیچیده و دوبعدی است. این فرایند نه تنها شامل

ارزیابی منطقی و عقلانی شواهد از طریق عنصر ارادی است، بلکه عنصر احساسی نیز در آن نقش مهمی ایفا می‌کند. برای درک بهتر این فرایند، می‌توانیم آن را به دو بخش اصلی تقسیم کنیم: عنصر ارادی و عنصر احساسی. هر یک از این عناصر به‌نوعی در شکل‌گیری و تثبیت باورها مؤثر هستند.

الف) عنصر ارادی (نقش عاملیت فرد)

این بخش از فرایند تأیید، به انتخاب، ترجیح یا تصمیم‌گیری شباهت دارد. در واقع، ما به‌صورت فعال و آگاهانه یکی از گزینه‌ها یا گزینه‌ها را برمی‌گزینیم و برگزیده‌های رقیب ترجیح داده و آن را تأیید می‌کنیم. این فرایند شبیه تصمیم‌گیری است، زیرا ما از میان چند گزینه‌ی ممکن که نسبت به آنها وضعیتی بی‌طرفانه داشتیم، با توجه به ارزیابی شواهد و استدلال‌های موجود، به سمت یکی متمایل می‌شویم، آن را انتخاب می‌کنیم و بقیه را رد می‌کنیم. (Price, 1935: 235)

با توجه به آنچه گفته شد برای عنصر ارادی مدنظر پرایس می‌توان سه ویژگی قائل شد:

۱. مشارکت آگاهانه و فعالانه شخص در فرایند تأیید. (فعال بودن)
۲. گزینش یکی از گزینه‌ها و کنار گذاشتن بقیه. (انتخابی بودن)
۳. با دو ویژگی قبلی، شخص مسئولیت باور خود را بر عهده می‌گیرد، زیرا آن را به‌صورت ارادی و آگاهانه پذیرفته است. (مسئولیت‌پذیری)

ب) عنصر احساسی (نقش هیجانات)

این بخش از فرایند تأیید، با احساسات و عواطف ما مرتبط است. وقتی به چیزی باور داریم، نه تنها آن را از نظر منطقی می‌پذیریم، بلکه نسبت به آن احساس اطمینان، اعتماد یا حتی آرامش می‌کنیم. این احساسات به باور ما عمق می‌بخشند و آن را در ذهن ما تثبیت می‌کنند. (Price, 1935: 235)

به عنوان مثال فرض کنید شما در حال بررسی این گزاره هستید که «دوستانم مرا دوست دارند». در ابتدا، شما ممکن است نسبت به این گزاره تردید داشته باشید و شواهد مختلفی را بررسی کنید (مثلاً رفتارها، گفتارها و تعاملات دوستانتان). اما وقتی به تدریج شواهد کافی جمع‌آوری می‌کنید و این گزاره را تأیید می‌کنید، احساسی از اطمینان و آرامش به شما دست می‌دهد. این احساسات به شما کمک می‌کنند تا باور خود را قوی‌تر و پایدارتر کنید.

احساس اطمینان و احساس آرامش و تثبیت باور از ویژگی‌های عنصر احساسی باور محسوب می‌شوند. باورهای قوی اغلب با احساس اطمینان، آرامش و راحتی بیشتری همراه هستند. این احساسات به باورها عمق می‌بخشند و آن‌ها را در ذهن ما تثبیت می‌کنند.

۳.۲.۲. انواع تأیید

با توجه به عناصر (ارادی و احساسی) تأیید، می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که تأیید یک گزاره یا نظریه به دو شیوه متمایز شناختی و احساسی تعیین می‌شود.

الف) تأیید شناختی (مبتنی بر استدلال)

در این روش، فرآیند تأیید بر پایه شواهد و دلایل منطقی استوار است. در واقع، وقتی شخص شواهدی را به نفع یک گزاره شناسایی می‌کند، این شواهد به او کمک می‌کند تا آن گزاره را بپذیرد. مثلاً، اگر بخواهد نظریه‌ای علمی را تأیید کند، نیاز به داده‌ها و مشاهدات دارد که آن نظریه را حمایت کنند. به عبارت دیگر، برای تأیید شناختی یک گزاره، فرد باید با آن آشنا باشد و آن را به دقت بررسی کند، شواهد له و علیه آنرا بیابد و به داوری و قضاوت بنشیند.

ب) تأیید احساسی (مبتنی بر عواطف)

تأیید احساسی به احساسات و تمایلات فرد، نسبت به یک گزاره مربوط می‌شود. نکته جالب این‌که در اینجا پرایس جایگاه اراده را در کنار تأیید احساسی ترسیم می‌کند نه در حوزه تأیید شناختی. این بدان علت است که به نظر می‌رسد در تأیید شناختی که بر فراین و دلایل استوار است، به محض دسترسی شخص به شواهد کافی، برای او راهی جز پذیرش گزاره باقی نمی‌ماند. درحالی که در تأیید احساسی ممکن است ما به دلایل عاطفی یا ارادی به باور کردن یک گزاره علاقه‌مند شویم و تمایل داشته باشیم آن را قبول کنیم، حتی اگر شواهد کافی برای حمایت از آن وجود نداشته باشد. در واقع این نوع تأیید نشان‌دهنده این است که احساسات و انگیزه‌های فردی می‌توانند در پذیرش ارادی باورها تأثیر بسزایی داشته باشند.

۳.۳. مراتب تشکیکی تأیید

یکی از نکات مهمی که پرایس بر آن تأکید دارد، اشاره به سیر تشکیکی تأیید گزاره تا رسیدن به مرتبه باور است. (Price, 1935: 234-235) به این معنا که نباید پنداشت که پس از بررسی گزاره و به محض ورود به فرایند تأیید، لزوماً باور به گزاره شکل می‌گیرد. این ویژگی تنها درباره تأیید شناختی مصداق دارد؛ چراکه این شیوه از تأیید، که مبتنی بر شواهد و استدلال منطقی است، شخص را به اتخاذ موضعی روشن و تصمیمی قطعی در برابر گزینه‌های محتمل سوق می‌دهد و در نهایت به باور می‌رساند. علت این امر آن است که در تصمیم‌گیری شناختی، فرد در لحظه انتخاب ناگزیر است یک گزینه را به‌طور قاطع برگزیند و نمی‌تواند در وضعیت میانی باقی بماند. اما این وضعیت در مورد تأیید احساسی لزوماً برقرار نیست. در تأیید احساسی، بسته به شدت و ماهیت احساس، میزان پذیرش می‌تواند در درجات مختلفی نمود یابد. میزان اطمینان فرد به

درستی یک گزاره می‌تواند از یک نظر شخصی ساده و کم‌اعتماد آغاز شود و تا مرتبه باوری مطلق و نزدیک به یقین پیش رود.

در این سیر اشتدادی، «نظر» (opinion)، پایین‌ترین سطح اعتماد به صدق گزاره است، که بیشتر برآمده از احساسات یا برداشت‌های فردی است تا استدلالی استوار یا شواهد متقن. در این حالت، فرد معمولاً از درستی گزاره اطمینان چندانی ندارد و نظر او عمدتاً بر پایه احساسات، تجربه‌های شخصی یا حدس‌هایی است که ممکن است از پشتوانه منطقی برخوردار نباشد (Price, 1935: 235). افزون بر این، فرد در این مرحله از عدم قطعیت گزاره آگاه نیست (Cook Wilson, 1926: 109)، و از این رو نمی‌توان آن را باور قوی یا قطعی به‌شمار آورد.

بیان فرضیه‌ها و انتظارات در قالب عبارت‌هایی مانند «فرض می‌کنم که الف» یا «انتظار دارم که الف» معمولاً نشان‌دهنده درجه‌ای متوسط از اعتماد است؛ سطحی که هرچند از یک نظر شخصی محض فراتر می‌رود، اما هنوز به مرتبه باور نرسیده است. در مرتبه‌های بالاتر، فرد برای نشان دادن اعتماد بیشتر به گزاره از تعبیرهایی مانند «فکر می‌کنم که الف درست است» استفاده می‌کند. این سیر سرانجام به گزاره‌هایی مانند «کاملاً مطمئنم که الف» می‌رسد که بیانگر عقیده‌ای استوار و نزدیک به یقین است و می‌توان آن را «باور مطلق» نامید. این مرحله وابستگی شدیدی به شواهد و دلایل منطقی دارد و نشان از پایبندی عمیق فرد به حقیقت گزاره دارد (Price, 1935: 235).

توضیح دقیق‌تر آنکه، تنها زمانی می‌توان گفت «فرد A به p باور دارد» که او به‌طور مستقیم و از راه تجربه درونی، موافقت خود با پذیرش p یا تمایل به رد آن را دریابد. فرد باید به چگونگی پدیدار شدن گزاره در ذهن خود توجه کند: اگر گزاره با حسی از استحکام، قدرت یا قطعیت در ذهن حاضر شود، نشان‌دهنده باور فرد به آن است؛ در غیر این صورت، چنین باوری وجود ندارد (Price, 1969a: 248).

جدول ۱. درجات اعتماد در تأیید احساسی

درجه اعتماد	نمونه	توضیحات
نظر (Opinion)	"من تقریباً فکر می‌کنم که الف درست است"	سطح کم اعتماد، نزدیک به نظر شخصی و احساسی، بدون پایه‌های قوی منطقی.
فرضیه‌ها و انتظارات	"من فرض می‌کنم که الف درست است" یا "من انتظار دارم که الف درست باشد"	سطح متوسط اعتماد، کمی بیشتر از نظر شخصی، اما وجود فاصله تا باور قوی.
اعتماد بیشتر	"من فکر می‌کنم که الف درست است"	سطح بالاتر اعتماد، نشان‌دهنده تأیید قوی‌تر و نزدیک به باور.
باور مطلق	"من کاملاً مطمئن هستم که الف درست است"	بالاترین سطح اعتماد، نزدیک به یقین، وابسته به شواهد و دلایل منطقی قوی.

۴. عوامل مؤثر بر شکل‌گیری باور

۴.۱. میزان تأثیر احساسات

چنان‌که دیدیم پرایس با وجود این که بین دو عنصر شناختی و احساسی تأیید تمایز قائل شده، معتقد به ارتباط و پیوند این دو شیوه تأیید است. (Price, 1935:235) البته از نظر پرایس امکان وجود باوری کاملاً غیرمنطقی که در مسیر تأیید به‌طور کامل تحت تأثیر احساسات و خواست فرد قرار گیرد و هیچ ارتباطی با شناخت شواهد نداشته باشد، به‌طور مستقیم منتفی است. وی در توضیح این مسأله به تشریح دو وضعیت مختلف درباره نسبت گزاره‌ها و شواهد آنها می‌پردازد: (Price, 1935:236)

۱. حالت اول: وجود شواهد فراوان برای p و شواهد ناچیز برای q

به باور پرایس، در شرایطی که دو گزاره p و q در مقابل یکدیگر قرار گیرند و شواهد پرشماری به نفع p وجود داشته باشد، در حالی که شواهد اندکی از q حمایت کنند، تأیید مستقیم q - صرفاً بر پایه امیدها، ترس‌ها یا آرزوها - منتفی خواهد بود؛ با این حال، امکان تأیید غیرمستقیم آن محفوظ است. علت این امر آن است که آرزوها و عواطف ما ممکن است توجه ما را از شواهد مرتبط با p منحرف ساخته و به سوی شواهد - هرچند اندک - مربوط به q سوق دهند. در نتیجه، حتی در صورت وجود تأیید شناختی نیرومند برای یک گزاره، ممکن است فرد تحت شرایط احساسی شدید، و با توسل به «تأیید احساسی»، گزاره رقیب ضعیف‌تر را برگزیند.

۲. حالت دوم: فقدان شواهد برای هر دو گزاره p و q

در فرضی که هیچ شاهدهی برای هیچ یک از دو گزاره p و q در دسترس نباشد - مشابه شرایطی که در یک دو راهی فاقد هرگونه نشانه‌ای برای انتخاب مسیر درست قرار گیریم - از دیدگاه پرایس، تأیید و در نتیجه باور به p غیرممکن خواهد بود؛ چرا که تأیید، مستلزم وجود شواهد است و باور نیز به نوبه خود وابسته به تأیید. با این حال، در چنین موقعیت‌هایی ممکن است ناگزیر به اتخاذ یک تصمیم عملی باشیم. برای نمونه، در موقعیت دو راهی، ممکن است یکی از مسیرها را برگزینیم، اما این انتخاب به معنای باور به درستی آن مسیر نیست، بلکه تنها اقدامی عملی در شرایط ابهام و عدم قطعیت است.

پرایس تأکید می‌کند که عمل کردن بر اساس یک گزاره (مانند انتخاب یک مسیر) لزوماً به معنای باور به صدق آن گزاره نیست. ما ممکن است عملاً مطابق یکی از گزینه‌ها رفتار کنیم، اما این عمل نه از سر اطمینان به درستی آن گزینه، بلکه به دلیل فقدان شواهد معتبر صورت پذیرد. از این مثال آشکار می‌شود که می‌توان بدون باور داشتن به p ، تصمیم گرفت به گونه‌ای عمل کرد که گویی p درست است. افزون بر این، گاه ممکن است به عمد چنان رفتاری کنیم که

گویی p صادق است - حتی اگر خود بدان باور نداشته باشیم - مثلاً به قصد متقاعدسازی دیگران دربارهٔ درستی یک نظریهٔ علمی یا باستان‌شناختی.

۴.۲. نقش گفتارها و نوشتارهای بشری

مطلب مهم دیگر در اندیشهٔ پرایس، تأکید بر گفتار و نوشتار انسان به عنوان مهم‌ترین نشانه‌های استقرایی^۱ است که نقشی اساسی در شکل‌گیری دانش و باورهای بشری ایفا می‌کنند. از دیدگاه او، بخش عمده‌ای از دانش و باورهای ما دربارهٔ رویدادها و پدیده‌هایی که شخصاً تجربه نکرده‌ایم، از طریق توجه به رفتار زبانی دیگران حاصل می‌شود. این نشانه‌های زبانی و متنی به ما امکان می‌دهند تا حوزهٔ باورها و دانسته‌های خود را فراتر از مشاهدات مستقیم بسط دهیم.

نشانه‌های استقرایی در واقع سرخ‌ها یا دلالت‌هایی هستند که بر پایهٔ الگوها یا نظم‌های مشاهده‌شده در تجربیات پیشین، به ما در ایجاد تعمیم‌ها یاری می‌رسانند. آن‌ها این توانایی را فراهم می‌کنند که روابط میان ویژگی‌ها یا رویدادهای گوناگون را استنباط کنیم. برای نمونه، اگر فردی به کرات شاهد باشد که پس از پدیدار شدن ابرهای تیره، باران می‌بارد، ممکن است به این باور برسد که «ابرهای تیره عموماً نشانهٔ باران هستند.» (Price, 1969b: 185-186)

با این حال، باید متوجه بود که هرچند نشانه‌های استقرایی در شکل‌دهی به باورها ارزشمندند، اما کاملاً قابل اعتماد و عاری از خطا نیستند. وجود نشانه‌های متعارض می‌تواند به سردرگمی و تردید بینجامد، و تفسیرهای ما - و باورهای برآمده از آن‌ها - ممکن است تحت تأثیر سوگیری‌ها یا اطلاعات ناقص قرار گیرند. از این رو، ضروری است که قدرت و اتکاپذیری نشانه‌های استقرایی را که با آن‌ها مواجه می‌شویم، به‌شیوه‌ای انتقادی ارزیابی کنیم. (Price, 1969b: 91)

۵. انواع باور

از دیدگاه پرایس، حتی اگر شواهد قابل توجهی برای یک گزاره داشته باشیم و به آن اطمینان کنیم، باز هم ممکن است آن گزاره نادرست باشد. زیرا فرد باورمند آگاه است که همواره گزینه‌های جایگزینی برای p وجود دارد. او می‌داند که شواهدش ممکن است ناقص باشد و اطلاعات ناشناخته‌ای وجود داشته باشد که از آن بی‌خبر است. همچنین درمی‌یابد که واقعیت C تنها احتمال p را نسبت به سایر گزینه‌ها افزایش می‌دهد، اما این به معنای قطعیت p نیست و احتمال گزاره‌های دیگر را از بین نمی‌برد.

با این حال، حالت ذهنی دیگری وجود دارد که در آن فرد از امکان خطای خود، آگاه نیست و تمایل دارد آن را «باور» بنامد. پرایس، این حالت را «پذیرش» می‌خواند (Price, 1935: 237).

کوک ویلسون آن را «تحت تأثیر یک تصور بودن»^۱ توصیف می‌کند (Cook Wilson, 1926: 109)، و پریچارد، از آن به عنوان «پذیرش بی چون و چرا»^۲ یاد می‌کند. (Prichard, 1950: 78-79; 97-98; 200)

در واقع در اینجا شخص دارای یک حالت شناختی غیرفعال^۳ و غیراندیشیده است که سه ویژگی دارد:

۱. باور نیست، چون فرد آگاهانه به صدق آن اعتقاد ندارد.
۲. نظر نیست، چون فرد از عدم قطعیت آن آگاه نیست.
۳. قضاوت و حکم^۴ نیست چون فرآیند فعالی از استدلال در کار نبوده است. (Cook Wilson, 1926: 109-113)

باور واقعی مستلزم آگاهی از شواهد، ارزیابی گزینه‌ها و شناخت امکان نادرست بودن است. با این حال، تجربه نشان می‌دهد که گاهی افراد بدون توجه به واقعیت‌ها، به تأیید خودکار یک گزاره می‌پردازند و آن را صادق می‌پندارند. پرایس برای توضیح این وضعیت، مثال گویایی ارائه می‌دهد: ما فردی را در خیابان می‌بینیم با موهای قرمز و بارانی آبی تیره. بدون هیچ‌گونه ارزیابی شواهد یا در نظر گرفتن گزینه‌های دیگر، بلافاصله باور می‌کنیم که او دوست‌مان، اسمیت است. ما به او نزدیک می‌شویم و به شانه او می‌زنیم. اما درمی‌یابیم که او اسمیت نیست، بلکه فردی کاملاً غریبه است. (Price, 1935: 237)

این مثال نشان می‌دهد چگونه ممکن است به باوری دست یابیم بدون آنکه از عدم قطعیت آن آگاه باشیم، حالتی که با تعریف پیشین پرایس از باور کاملاً متفاوت است. بر این اساس، پرایس دو نوع باور را از هم متمایز می‌کند: (Price, 1935: 239-240)

۱. باور منطقی^۵ (مبتنی بر شواهد و استنتاج): این باور از طریق تأیید شواهد^۶ به دست می‌آید و مستلزم انتخاب آگاهانه بین گزاره‌های مختلف بر اساس اصول منطقی است. در این نوع باور، فرد با وجود به کارگیری فرآیندی فعال و استدلالی، از امکان اشتباه بودن گزاره آگاه است. باور منطقی همواره شامل شناخت شواهدی است که گزاره را محتمل‌تر می‌سازد، مانند باور فرد به تغییرات اقلیمی پس از بررسی شواهد علمی.
۲. پذیرش (باورهای غیراستدلالی): این حالت به معنای تأیید خودکار یا مسلم‌پنداری^۷ یک گزاره،

-
1. I was under the impression that
 2. think without question
 3. passive
 4. judgement
 5. Belief Proper
 6. assent upon evidence
 7. Acceptance or Taking for Granted

بدون توجه به واقعیت‌های موجود است. در اینجا فرد بدون سبک سنگین کردن شواهد یا در نظر گرفتن جایگزین‌ها، موضعی منفعل اتخاذ می‌کند و گزاره را صرفاً به دلیل عدم رد آن می‌پذیرد. این نوع باور بیشتر شبیه به احساسی است که در ذهن شکل می‌گیرد و فرد در آن از امکان اشتباه بودن گزاره ناآگاه است.

جدول ۲. تفاوت باور و پذیرش

مفهوم	ماهیت	مبنا	مثال
باور	تعهد شناختی فعال	استدلال/شواهد	باور به تغییرات اقلیمی
پذیرش	عدم مقاومت منفعل	عادت/اجتناب از تعارض	پیروی از آداب و رسوم خانوادگی بدون تفکر

۶. رابطه باور و معرفت

تا اینجا دریافته‌ایم که از نظر پرایس، باور واقعی پس از تفکر و بررسی گزاره مورد نظر و بدیل‌های آن، آگاهی نسبت به شواهد و بیشتر بودن آنها در قیاس با شواهد گزاره‌های دیگر، و نهایتاً تأیید گزاره که خود ترجیح گزاره و احساس اطمینان نسبت به درستی آن است، به دست می‌آید، اما برای پی بردن به ماهیت دقیق باور، دقت در رابطه میان باور و معرفت و وجوه تمایز این دو از یکدیگر ضروری است.

پرایس معتقد است که در گفتار روزمره، افراد معمولاً بین «دانستن» و «باور داشتن» تمایزی قائل می‌شوند، اما این تمایز بیشتر به تفاوت در میزان اطمینان مربوط است تا به تفاوت‌های کیفی عمیق. به طور مثال، وقتی درباره یک گزاره «هیچ شک معقولی» وجود نداشته باشد، فرد می‌گوید آن را «می‌داند»، اما اگر شک معقولی موجود باشد، ادعا می‌کند که آن را «باور دارد». این موضوع نشان می‌دهد که مرز بین «دانستن» و «باور کردن» در زندگی روزمره مبهم است و بیشتر بر اساس درجه اطمینان فرد تعیین می‌شود تا براساس تعریف‌های دقیق فلسفی.

در گفتار روزمره، معمولاً تمایز این‌گونه است که:

اگر هیچ شک معقولی وجود نداشته باشد، می‌گویند «می‌دانم»، مانند «می‌دانم تهران پایتخت ایران است».

اگر کمی تردید وجود داشته باشد، می‌گویند «باور دارم»، مانند «باور دارم فردا باران می‌آید».

اما این تمایز صرفاً درجه‌ای دارای دو مشکل اساسی است:

۱. تفاوت میان تعریف فلسفی و کاربرد معمول معرفت و باور: فیلسوفانی مانند کوک ویلسون، «معرفت» را به معنای ادراک بی‌واسطه واقعیت (نظیر احساس درد یا دیدن رنگ) به کار می‌برند، نه باورهای استنتاجی و احتمالی. در مقابل، مردم در زبان روزمره حتی

باورهای ناقص و احتمالی را به عنوان «دانستن» تلقی می‌کنند. این امر باعث می‌شود که بحث‌های فلسفی در مورد معرفت، مانند مثال‌های نقض گتیه، برای عموم غیرقابل درک و پیچیده به نظر برسد. همچنین، مردم «معرفت» را به معنای یقین مطلق در نظر می‌گیرند، درحالی‌که باورهای ظاهراً قطعی هم ممکن است از نوع معرفت نبوده و نادرست باشند؛ مثلاً ممکن است بگویند «می‌دانم قطار ساعت ۸ می‌رسد» (براساس بلیط) اما قطار تأخیر داشته باشد.

۲. ابهام در احتمال خطا: عموم مردم تصور می‌کنند که وقتی کسی چیزی را «می‌داند»، شک و احتمال خطا دیگر وجود ندارد. اما از دیدگاه فلسفی، حتی دانسته‌های غیرمستقیم مبتنی بر استدلال، همواره امکان خطا دارند. همین تضاد باعث شده است که بحث‌ها در این حوزه اغلب به بن‌بست برسد.

پرایس برای رفع این ابهام‌ها پیشنهاد می‌کند که به جای استفاده از واژه مبهم «دانستن»، از دو اصطلاح دقیق‌تر بهره بگیریم:

۱. درک مستقیم: برای مواردی که واقعیت را به صورت بی‌واسطه تجربه می‌کنیم، مانند احساس گرما.

۲. اطمینان معقول: برای باورهای استنتاجی محکم، اما نه کاملاً قطعی، مانند وقتی که به گزارش هواشناسی اطمینان داریم.

اینجا «اطمینان معقول» به معنای اطمینانی است که بر اساس تجربه‌های حسی و ادراکی به دست آمده و باعث کاهش تدریجی تردید در مورد یک گزاره می‌شود، زیرا تجربیات تکراری آن را تأیید کرده‌اند. برای نمونه، ما به تابلوهای راهنمایی و رانندگی اطمینان داریم چون آن‌ها را دیده و اطلاعات‌شان را تأیید کرده‌ایم.

در نهایت، معنای معرفت هرچه باشد، از نظر پرایس معرفت با باور تفاوت دارد و تمایز میان آن‌ها باید دقیق‌تر و روشن‌تر لحاظ شود. (Price, 1935, 241-243)

۶. ۱. تمایز بین معرفت و باور

افرادی چون جان کوک ویلسون معتقد بودند که باور برخلاف معرفت، خطاپذیر و کاملاً متمایز از آن است. (Cook Wilson, 1926:98-110) پرایس نیز باور داشتن و معرفت همزمان شخص به یک امر را محال می‌داند. اگر کسی به چیزی معرفت یافت، نمی‌تواند همزمان به آن باور هم داشته باشد و اگر هم به چیزی باور داشت، نمی‌توان همزمان به همان چیز معرفت داشت. (Price, 1935:230) از نظر پرایس تفاوت‌های میان باور و معرفت از دو جهت قابل توجه است:

الف) خطایذیری باور

باور همیشه ممکن است نادرست باشد. به عبارت دیگر، برخلاف معرفت، آنچه من باور دارم (هرچقدر که به آن اطمینان داشته باشم) ممکن است واقعیت نداشته باشد. به عنوان مثال، من ممکن است به شدت به این باور داشته باشم که دوستم به من خیانت کرده است، در حالی که این باور ممکن است نادرست باشد.

ب) غیرمستقیم بودن باور

باور از یک نوع درک غیرمستقیم بودن برخوردار است. وقتی که من به درستی باور می‌کنم، واقعیتی وجود دارد که باور مرا صادق می‌کند، اما آن واقعیت به طور مستقیم در آگاهی من حاضر نیست. در واقع، آنچه من در ذهن دارم ممکن است با واقعیت مطابقت داشته باشد، اما این واقعیت به صورت مستقیم برای من قابل ادراک نیست. حال آن که در دانستن، ما همیشه از وضعیت شناختی خود آگاهیم. (خودآگاهی معرفتی) یعنی یا مستقیماً می‌دانیم که می‌دانیم، یا با تأمل به این آگاهی می‌رسیم.

از نظر پرایس رابطه ما با معرفت و باورهای درست و نادرست متفاوت است. تفاوت بین معرفت و باور کاذب، واضح است اما این مسأله درباره معرفت و باور صادق، براحتی قابل تشخیص نیست، بلکه امری پیچیده است. وی برای روشن شدن این تفاوت‌ها، از مثال "سردرگمی" استفاده می‌کند:

فرض کنید من در حین بررسی یک مسأله خاص سردرگم شده‌ام و نمی‌توانم پاسخ صحیح را پیدا کنم. در این لحظه، به راحتی از طریق درون‌نگری (تفکر درونی) می‌دانم که سردرگم شده‌ام و به سردرگمی خود معرفت دارم. حال فرض کنید شخصی دیگر، رفتار من را مشاهده می‌کند و متوجه می‌شود که من اخم کرده‌ام و اصواتی حاکی از ناراحتی از من می‌شنود. از این رو باور می‌کند که من سردرگم شده‌ام. در اینجا باور او، صادق است.

اما رابطه او با سردرگمی من، متفاوت از رابطه من با آن است. من سردرگمی خودم را به طور واضح تجربه می‌کنم و این حالت به طور مستقیم در آگاهی من حاضر است و خطا در آن راه ندارد، در حالی که برای شخص دیگر، سردرگمی من به طور غیرمستقیم درک شده و به صورت مستقیم برای او قابل لمس نیست و به همین دلیل امکان خطا و نادرستی آن وجود دارد. این مثال نشان می‌دهد حتی اگر من به چیزی حتی به نحو درست باور دارم، صرف باور بودن، نشان‌دهنده وجود شک و عدم قطعیت در خود این باور است. به دلیل همین تفاوت است که پرایس معتقد است نمی‌توان در یک لحظه هم به یک چیز باور داشت و هم آن را دانست، هرچند

ممکن است که در زمان‌های مختلف این دو حالت در مورد یک امر وجود داشته باشند. بنابراین دانستن و باور داشتن همزمان یک چیز غیرممکن است. (Price, ibid)

۲.۶. مسئولیت در قبال باورها

اگرچه پرایس در مرحله شکل‌گیری باورها و در شرح تأیید شناختی برخلاف تأیید احساسی، نقش برجسته‌ای برای اراده قائل نیست، اما در دیگر آثار خود، به این مطلب می‌پردازد که با روش می‌توان به نحو ارادی هم باورها را حفظ و هم ایجاد نمود و پذیرش نقش اراده در شکل‌گیری و حفظ باورها، با مفهوم مسئولیت‌پذیری شخص در قبال باورهای خود ارتباط مستقیم دارد. این دو روش عبارتند از: (Price, 1954: 1-26)

۱. روش حفظ ارادی باورهای پیشین: عبارت است از تمرکز نظام‌مند و آگاهانه بر شواهدی که موافق یا مخالف یک گزاره هستند که فرد قصد دارد آن را باور کرده یا حفظ نماید. در این روش، فرد به طور مکرر و دقیق، توجه خود را به تمام شواهد معتبر معطوف می‌کند و همزمان تلاش می‌کند تا توجه خود را از هرگونه شاهدهی که می‌تواند به بی‌اعتباری آن گزاره منجر شود، دور سازد. به عبارت دیگر، فرد با ایجاد عادت‌هایی که شامل جلب توجه هدفمند به شواهد حمایتی است، ذهن خود را به گونه‌ای تنظیم می‌کند که تنها شواهدی در آن باقی بمانند که تأییدکننده باورهای قبلی او هستند.

وقتی فرد به چنین حالتی می‌رسد، و تا زمانی که این حالت حفظ شده و شواهد نامطلوب هنوز به ذهن او راه نیافته‌اند یا مورد توجه قرار نگرفته‌اند، باورهای پیشین او می‌توانند با همان درجه اطمینان و قاطعیتی که قبلاً داشت ادامه یابند، بدون آنکه مشکلی در پایداری آن‌ها ایجاد شود.

۲. روش پرورش باورهای ارادی^۱ از طریق تکنیک روان‌شناختی هدایت جهت توجه: فرایندی است که در آن فرد به‌طور ارادی توجه خود را نه به شواهد موافق یا مخالف یک گزاره، بلکه صرفاً به خود آن گزاره معطوف می‌کند. در این حالت، فرد دغدغه شواهد را کنار می‌گذارد و تمرکز خود را بر تکرار و تعمق در خود گزاره قرار می‌دهد. فرد مکرراً آن گزاره را به ذهن می‌آورد و پیامدهای محتمل و متعاقب آن را در صورت صحت گزاره، بررسی و تصور می‌کند.

این روش شامل تصویرسازی ذهنی دقیق و جزئی از موقعیت‌هایی است که در صورت صادق بودن گزاره رخ خواهند داد. برای افرادی که در مهارت تصویربرداری ذهنی قوی هستند، خلق تصاویر ذهنی از پیامدهای گزاره می‌تواند تأثیری احساسی و قوی‌تر از تحلیل‌های کلامی داشته

1. The voluntary cultivation of belief

باشد. بنابراین، تمرکز مکرر بر خود گزاره و پیامدهای آن به تثبیت باور در ذهن کمک کرده و فرایند پذیرش و تقویت باور را تسهیل می‌کند.

۷. ارزیابی دیدگاه پرایس

چنان‌که دیدیم پرایس شکل‌گیری باورها را نه یک حالت ساده ذهنی بلکه امری تشکیکی دانسته که از مرحله‌ی رای و نظر صرف تا رسیدن به باور مطلق ادامه می‌یابد. تلاش موشکافانه پرایس برای رسیدن به تحلیل دقیق فرآیند باور که به باورنده کمک می‌کند تا فهم بهتری از شکل‌گیری باورهای خود و چگونگی ارزیابی و اصلاح آنها داشته باشد، قابل توجه است. وی با تفکیک «بررسی گزاره» و «تأیید آن»، نشان داد که باور یک فرآیند چندمرحله‌ای است و نه یک حالت ذهنی صرف. از نظر او، دو مرحله‌ی شناختی بررسی و تأیید گزاره، از مولفه‌های اصلی فرایند باورسازی محسوب می‌شوند، که البته احساسات و عواطف و نیز گفتارها و نوشته‌های بشری نیز در این پدیده تأثیرگذار است.

نکته مهم دیگر این است که تأکید فراوان پرایس بر عنصر «تأیید» آنچنان است، که گویی وی تأیید یک گزاره را با باور کردن آن اینهمان می‌داند. هماهنگی بین دو عنصر ارادی و احساسی در فرآیند تأیید، از یک سو این امکان را فراهم می‌کند که به صورت آگاهانه و ارادی تصمیم بگیریم، گزاره‌هایی را بپذیریم و از سوی دیگر، این پذیرش با احساسات ما همراه می‌شود و اطمینان و آرامش را به همراه می‌آورد. نتیجه این ترکیب، شکل‌گیری باورهایی قوی‌تر و پایدارتر است. برای مثال، فردی را در نظر بگیرید که در حال بررسی گزاره «این شغل جدید برای من مناسب است» است. در ابتدا، شواهد مختلفی مانند حقوق، شرایط کاری و فرصت‌های پیشرفت را ارزیابی می‌کند. پس از بررسی، به صورت ارادی این گزاره را تأیید می‌کند و همزمان، احساس اطمینان و رضایت در او شکل می‌گیرد که نشان‌دهنده نقش مؤثر احساسات در این-جاست. بنابراین فرایند تأیید یک باور، هم شامل عنصر ارادی (انتخاب و تصمیم‌گیری) و هم شامل عنصر احساسی (احساس اطمینان و آرامش) است. این دو عنصر به صورت هماهنگ عمل می‌کنند تا باورهای ما را شکل دهند و تثبیت کنند.

نقطه قوت دیگر دیدگاه پرایس تلفیق نمودن عقلانیت و عوامل غیرعقلانی است، که به اعتقاد وی، باورها نه کاملاً عقلانی (بر اساس شواهد) و نه کاملاً غیرعقلانی (بر اساس تمایلات) هستند، بلکه اغلب ترکیبی از هر دو، در فرایندهای باورساز تأثیرگذار است. این دیدگاه نقطه مقابل نظریه‌های عقل‌گرایانه افراطی افرادی هم‌چون کلیفورد (Clifford, 1901: 163-205) و نظریه‌های معطوف به تمایلات مانند مارک هلر (Heller, 2000: 130-141) محسوب می‌شود.

نظریه «پرورش ارادی باور» پرایس نیز نشان می‌دهد که افراد چگونه می‌توانند بر فرایندهای مرتبط با باورها به طور غیرمستقیم کنترل داشته باشند و به تدریج باورهای خود را ایجاد یا تغییر دهند (مانند موارد خودفریبی یا تقویت باورهای دینی). این دیدگاه پرایس به برخی رویکردهای پراگماتیستی شباهت دارد که معتقدند میزان باور فرد به یک گزاره تا حدی به این بستگی دارد که تا چه اندازه انتساب آن باور به او، می‌تواند رفتارهایش را منطقی و قابل درک سازد. از آنجا که افراد کنترل ارادی بر اعمال خود دارند، پس بر یکی از عوامل اصلی تعیین‌کننده باورهایشان نیز کنترل دارند. در نتیجه، تا حدی کنترل ارادی بر محتوای باورهای خود خواهند داشت. این استدلال، که ریشه در نگاه پراگماتیستی دارد، به این نتیجه می‌رسد که افراد، کنترل محدود اما ارادی بر باورهای خود دارند. با این حال، باید توجه داشت که ماهیت این کنترل خاص است. اما این بدان معنا نیست که تصور شود کنترل ارادی بر باورها یعنی این که فرد می‌تواند صرفاً با قصد و نیت، به باوری خاص دست یابد. بلکه مراد این است که موقعیت‌هایی وجود دارد که در آنها، اگر فرد به شیوه‌ای خاص رفتار کند، به عنوان شخصی با مجموعه‌ای مشخص از باورها شناخته می‌شود. و اگر به شیوه‌ای دیگر رفتار کند، مجموعه باورهای متفاوتی به او نسبت داده خواهد شد. یعنی انتخاب شیوه رفتار تحت کنترل ارادی فرد است. بنابراین، اگرچه نمی‌توان صرفاً با قصد و نیت به باوری خاص رسید، اما انتخاب‌های عملی ارادی می‌توانند به طور غیرمستقیم بر محتوای باورهای فرد تأثیر بگذارند. (Hedden, 2015:496) این تحلیل نشان می‌دهد که رابطه بین اراده و باور پیچیده‌تر از آن است که در نگاه اول به نظر می‌رسد. ما اگرچه نمی‌توانیم مستقیماً باورهای خود را انتخاب کنیم، اما از طریق کنترل اعمال و رفتارهایمان می‌توانیم به شکل غیرمستقیم بر نظام باوریمان اثر بگذاریم.

اما به هر حال دیدگاه پرایس درباره باور، با چالش‌هایی نیز مواجه است. ابهام در مفهوم «تأیید» یکی از آن موارد است. پرایس «تأیید» را گاه ارادی (تصمیم به پذیرش) و گاهی غیرارادی (احساس اطمینان) می‌داند، اما سازوکار دقیق تعامل این دو را توضیح نمی‌دهد. این که آیا «تصمیم به پذیرش» یک فعل ارادی آگاهانه است یا تحت تأثیر عوامل ناخودآگاه (مثل سوگیریهای شناختی) شکل می‌گیرد، یکی از سؤالات مهمی است که وی باید پاسخگو باشد. نظریه‌های دوفراپندی باور^۱ نشان می‌دهند که برخی باورها در فرایندی خودکار، سریع و غیرارادی و و به نحو شهودی و تحت تأثیر تجربیات گذشته، زمینه‌های ذهنی، سوگیری‌های شناختی و خطاهای استدلالی شکل می‌گیرند (مثلاً باورهای نژادپرستانه). اما دسته دیگر باورها در فرایندی آگاهانه، عمدی و پرزحمت و زمانبر و بر پایه استدلال، تحلیل و قواعد منطقی ایجاد می‌شوند. (Ohlhorst, 2021: 2242; Evans, 2008:255-278)

نکته دیگر این که پرایس ادعا می‌کند که با روش جهت‌دهی توجه می‌توان باورها را کنترل کرد، اما برخی باورها مقاوم به تغییر^۱ هستند و این فرآیند در مواردی مانند باورهای عمیق مذهبی یا تعصبات به راحتی ممکن نیست. به عنوان مثال افراد مبتلا به توهمات روان‌پریشانه^۲ نمی‌توانند باورهای غلط خود را حتی با تمرکز بر شواهد اصلاح کنند. (Bortolotti, 2010) این پدیده در روانشناسی شناختی تحت عنوان سوگیری تأییدی^۳ هم شناخته شده است و موجب می‌شود که باورها حتی در مواجهه با شواهد مخالف، پایداری بیشتری داشته باشند و سخت‌تر تغییر کنند. این امر معنایی فراتر از تصمیم‌گیری ساده دارد و می‌تواند در تغییرناپذیری عقاید سیاسی، اجتماعی و حتی علمی نیز مؤثر باشد. (Taber & Lodge, 2006, 755-769)

مطلب قابل توجه دیگر این که گرچه پیشنهاد پرایس برای برطرف کردن ابهام در واژه "دانستن"، تفکیکی هوشمندانه است. یعنی استفاده از دو اصطلاح دقیق‌تر:

- (الف) درک مستقیم ← برای مواردی که واقعیت را بی‌واسطه تجربه می‌کنیم. (مثل احساس گرما)
 (ب) اطمینان معقول ← برای باورهای استنتاجی محکم اما نه کاملاً قطعی. (مثل به گزارش هواشناسی اطمینان دارم)

اما یک مشکل بزرگ هم‌چنان باقی است و آن این که زبان، عادت‌های اجتماعی است و به سادگی تغییر نمی‌کند. حتی اگر فیلسوفان بپذیرند که "دانستن" را با اصطلاحات دقیق‌تر جایگزین کنند، عموم مردم همچنان از آن به شکل مبهم استفاده خواهند کرد. به عبارت دیگر، این پیشنهاد بیشتر یک راه‌حل تئوریک است تا عملی.

کم‌توجهی پرایس به عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر در شکل‌گیری باورها به ویژه باورهای مذهبی و سیاسی، نیز از جمله نقاط ضعف دیدگاه او تلقی می‌شود.

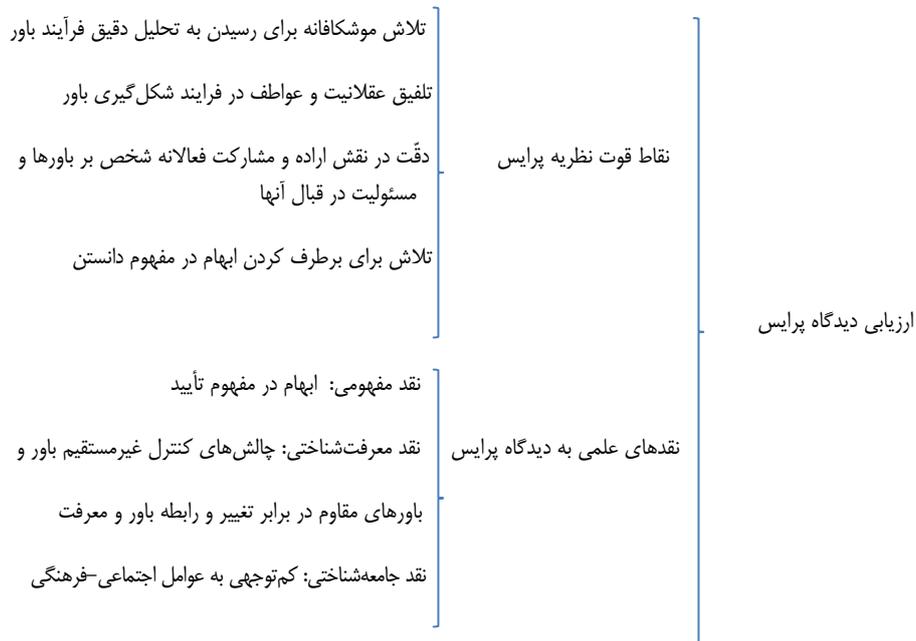
پیش از این آمد که پرایس معتقد است که تأیید یک گزاره نیازمند حضور هر دو عنصر شناختی و احساسی است. یعنی اگر تمام توجه ما به شواهد باشد و هیچ تمایلی و احساسی برای در نظر گرفتن آن‌ها نداشته باشیم، تأیید ما ناکافی است. از سوی دیگر، اگر فقط بر احساسات تکیه کنیم و شواهد را نادیده بگیریم، احتمالاً باوری بسیار ناگهانی و غیرمنطقی خواهیم داشت. این تعامل پیچیده میان شناخت و احساس، در بسیاری از فرآیندهای تصمیم‌گیری و شکل‌گیری باورها، نقش کلیدی ایفا می‌کند. از این رو با توجه به تأثیر تأیید شناختی و احساسی بر یکدیگر و جلوگیری از توهم عملکرد کاملاً مستقل این دو، از نظر نویسنده می‌توان شیوه سومی از تأیید به نام تأیید ترکیبی ابداع نمود، تا اهمیت این مسأله نشان دهد. در بسیاری از مواقع، احساسات ما

1. belief perseverance
 2. delusions
 3. confirmation bias

می‌توانند ما را به سمت بررسی شواهد هدایت کنند یا برعکس، شواهد قوی می‌توانند بر احساسات ما تأثیر بگذارند و باور جدیدی را در ما ایجاد کنند. به عنوان مثال، اگر در یک موضوع خاص احساسی قوی داشته باشیم، ممکن است تمایل بیشتری برای جستجوی شواهد تأیید کننده در ما به ایجاد شود، حتی اگر امکان وجود دلایلی که ما را به سمت رد آن سوق دهد، وجود داشته باشد.

اما نکته دیگر سردرگمی پرایس در مشخص نمودن جایگاه اراده است. هنگامی که پرایس عناصر تأیید را به ارادی و احساسی تقسیم می‌کند، مرحله شناختی و گزینش گزاره‌ها را ارادی می‌انگارد؛ اما در شرح انواع تأیید شناختی و احساسی، جایگاه اراده را تغییر داده و در کنار احساسات و عواطف تعریف می‌کند. حال آن‌که از نظر نویسنده، هم در تأیید شناختی، هنگامی که شخص به جمع‌آوری و بررسی شواهد و قراین موجود می‌پردازد و هم در تأیید احساسی، اراده نقش مهمی ایفا می‌کند.

در نهایت این‌که برخلاف دیدگاه مشهور که معرفت به باور صادق موجه تحلیل می‌شود و پرایس نیز با وجود تمایزهایی که بین معرفت و باور قائل است، به طور کلی این تحلیل را می‌پذیرد، دیدگاه متقابلی وجود دارد که این تحلیل را به چالش می‌کشد و معتقد به وجود تمایزی بنیادین میان باور و معرفت است. (Gettier, 1963: 121-123; Goldman, 1967: 357-372) در این رویکرد معرفت صرفاً یک باور قویتر نیست. حتی اگر باوری با احساس قطعیت مطلق همراه باشد (مثلاً باوری که ۱۰۰٪ به آن مطمئنیم)، این احساس، آن را به معرفت تبدیل نمی‌کند. در این نگاه معرفت و باور دو گونه از یک دسته کلی‌تر (مثلاً "اندیشیدن") نیستند که در آن معرفت، گونه عالی، و باور، گونه ضعیف تلقی شود، بلکه این دو، حالات کیفی متفاوتی از شناخت و فاقد جنس مشترک هستند، نه سطوح مختلف یک چیز. (Prichard, 1950: 87-88) براین اساس اگر دیدگاه متقابل را بپذیریم، تحلیل پرایس از معرفت، ناکافی است، زیرا تمایز کیفی بین باور و معرفت را نادیده می‌گیرد. ضمن این‌که وی باید پاسخ دهد که آیا می‌تواند مواردی را که باورهای کاملاً موجه و قطعی، اما فاقد معرفت هستند، تبیین کند. آیا تمایزهای پرایس بین باور و معرفت به اندازه‌ای هست که این چالش را حل کند؟ اگر نه، دیدگاهش نیاز به بازنگری دارد.

۸. نتیجه‌گیری

در این مقاله دیدیم که پرایس، چهار مرحله را تا تحقق باوری هم‌چون p متمایز می‌کند:

۱. تفکر درباره p به همراه یک یا چند گزاره جایگزین. در این مرحله، فرد در حال بررسی گزینه‌ها است.

۲. دانستن واقعیت یا واقعیت‌هایی مانند C که به p و گزاره‌های جایگزین مربوط می‌شود: این شامل شواهد و اطلاعاتی است که در تصمیم‌گیری تأثیرگذار است.

۳. دانستن اینکه C احتمال p را بیشتر از بقیه گزاره‌ها می‌کند: یعنی شواهد بیشتری به نفع p موجود است.

۴. تأیید p که شامل موارد زیر است:

الف. ترجیح دادن p نسبت به سایر گزاره‌ها

ب. درجه خاصی از اطمینان نسبت به p را احساس کردن

از نظر او، باور به دلیل غیرمستقیم بودن و خطاپذیری، متمایز از معرفت است و شامل باور منطقی مبتنی بر شواهد و استنتاج؛ و باور غیراستدلالی یعنی تأیید خودکار یا یک گزاره بدون توجه به شواهد، است. تلاش موشکافانه برای رسیدن تحلیل دقیق فرآیند باور، تلفیق عقل و عواطف، دقت در نقش اراده بر باورها و مسئول بودن در قبال آنها از مهم‌ترین نقاط قوت؛ و ابهام در مفهوم

تایید، دشواری کنترل غیرمستقیم بر باورها، چالش باورهای مقاوم در برابر تغییر، کم‌توجهی به عوامل اجتماعی- فرهنگی از نقاط ضعف دیدگاه پرایس محسوب می‌شود. با وجود این که دیدگاه پرایس نیازمند بازنگری جدی می‌باشد، با این حال چالش‌های جدیدی را در برابر نظریه‌های سنتی باور قرار داده و افق‌های تازه‌ای برای پژوهش‌های آینده در این حوزه گشوده است.

References

- Alston, William. (1996). *Belief, Acceptance, and Religious Faith*, In Jordan, Jeff and Daniel Howard-Snyder, eds, *Faith, Freedom, and Rationality*. Lanham, Md., Rowman & Littlefield.
- Aristotle. (1402). *Metaphysics*, Translated by Mohammad Hassan Lotfi, Tehran, Tarh-e No Publishing. (In Persian)
- Bortolotti, Lisa. (2010). *Delusions and Other Irrational Beliefs*, Oxford University Press.
- Braithwaite, R. B. (1933). "The Nature of Believing", *Proceedings of the Aristotelian Society*, Vol. 33, pp. 129-146
- Clifford, William K. (1901). *The Ethics of Belief. in Lectures and Essays*, London, Macmillan and Co. 163-205.
- Cook Wilson, John. (1926). *Statement and inference, with other philosophical papers*, Oxford, at Clarendon Press.
- Descartes, René. (2012). *Meditations on First Philosophy*, Translated by Ahmad Ahmadi, Tehran, Samt Publications. (In Persian)
- Evans, J. S. B. T. (2008). "Dual-processing accounts of reasoning, judgment, and social cognition". *Annual Review of Psychology*, 59(1), 255-278.
- Gettier, E. (1963). "Is Justified True Belief Knowledge?", *Analysis*, 23(6), 121-123. [DOI: 10.1093/analys/23.6.121]
- Goldman, A. (1967). "A Causal Theory of Knowing", *The Journal of Philosophy*, 64(12), 357-372. [DOI: 10.2307/2024268]
- Hedden, Brian. (2015). "Believing and Acting: Voluntary Control and The Pragmatic Theory of Belief", *Logos & Epistemic*, VI, 4 (2015): 495-513.
- Heller, Mark. (2000). "Hobartian voluntarism: Grounding a deontological conception of epistemic justification", *Pacific Philosophical Quarterly* 81 (2), 130-141
- Hume, David. (2007). *A Treatise of Human Nature*. New York, Oxford University Press.
- James, William. (1915). *The Will to Believe*, in *The Will to Believe and Other Essays in Popular Philosophy*, New York.
- Mobini, Mohammad Ali. (2010). *The Justification of Belief: Yes or No?*, Qom, Islamic Sciences and Culture Academy. (In Persian)
- Ohlhorst, Jakob. (2021). Dual processes, dual virtues. *Philosophical Studies*. Volume 179, pages 2237-2257.
- Peterson, Michael, et al. (2004). *Reason and Religious Belief*. Translated by Ahmad Naraghi & Ebrahim Soltani. Tehran: Tarh-e No. (In Persian)
- Plato (1353). *Collected works of Plato*. Translated into persian by Mohammad Hasan Lotfi. Tehran, Kharazmi. (In Persian)

- Plato. (1974). *Republic, in The Complete Works of Plato*. Translated by Mohammad Hassan Lotfi, Tehran, Kharazmi Publications. (In Persian)
- Pojman, Louis P. (1387). *What can we know? An introduction to the theory of knowledge*. translated by Reza Mohammadzade, Tehran, Imam Sadegh University Press. (In Persian)
- Price, H.H. (1935). "Some Considerations about Belief", *Proceedings of the Aristotelian Society*, Vol. 35, pp.229-252
- Price, H.H. (1969a). *belief*. London, George Allen & Unwin LTD.
- Price, H.H. (1969b). *Thinking and Experience*, Harvard University Press.
- Price, H. H.(1954). Belief and Will, *Proceedings of the Aristotelian Society, Supplementary Volumes*, Vol. 28, pp. 1-26.
- Prichard, H. A. (1950). *Knowledge and Perception*, Oxford University Press.
- Quine, Willard Van Orman & Ullian, Joseph S. (2008), *Beliefs*. Translated by Parjad Tarafnejad. Tehran, Eshareh. (In Persian)
- Taber, C. S., & Lodge, M. (2006). "Motivated skepticism in the evaluation of political beliefs". *American Journal of Political Science*, 50(3), 755-769. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2006.00214.x>